

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

II. Цикл професійної підготовки. Нормативні дисципліни.

ВИКЛАДАЧ:

Заєць А.П., доктор юридичних наук, професор, e-mail: a.zayets@ukma.edu.ua

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 ECTS

Заняття в аудиторії: 52 год. Із них: 13 лекцій (26 год) і 13 семінарських занять (26 год)

Самостійна робота слухачів курсу: 68 год.

АНОТАЦІЯ

Курс «Методологія наукових досліджень: сучасні підходи та тенденції розвитку» спрямований на розкриття змісту методології наукових досліджень в галузі правознавства, в тому числі правотворчості та правозастосування, з'ясування поняття, предмету, компонентів, рівнів методології правознавства, засобів наукового аналізу сучасних правових явищ та правових теорій, що дозволяє аспірантам оволодіти сучасною методикою і інструментарієм наукових правових досліджень.

Методологія наукових досліджень зорієнтована на засвоєння знань, формування навичок самостійних наукових досліджень у сфері права.

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ:

Курс «Методологія наукових досліджень: сучасні підходи та тенденції розвитку» є складовою частиною підготовки дослідників теоретичних проблем правознавства. Він ознайомлює аспірантів з історією та методологією науки в цілому та правової науки, методології правотворчості та методології правозастосування, зокрема.

Метою курсу є поглиблене оволодіння сучасними методами дослідження правових явищ та розв'язання теоретичних проблем у навчальному процесі підготовки аспірантів за спеціальністю «Право».

Завданням курсу є розкриття змісту методології наукових досліджень в галузі правознавства, в тому числі правотворчості та правозастосування, з'ясування поняття, предмету, компонентів, рівнів методології правознавства, засобів наукового аналізу сучасних правових явищ та правових теорій, що дозволяє аспірантам оволодіти сучасною методикою і інструментарієм наукових правових досліджень.

Методологія наукових досліджень враховує загальні закономірності становлення та розвитку науки в цілому та правової науки, зокрема, і зорієнтована на засвоєння знань, формування навичок самоорганізації у професійній діяльності правознавців.

Значення курсу полягає у формуванні сучасної методологічної основи дослідження проблем вітчизняного правознавства, створення сприятливих умов для критичного переосмислення методологічних основ юриспруденції радянського періоду, здолання суто нормативістського (етатичного) бачення права, розкриття сутності права, його ролі і призначення у суспільстві, встановлення меж втручання держави у суспільні відносини, ролі держави у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

Структура навчальної дисципліни орієнтована на засвоєння філософських основ методології правознавства (онтології і гносеології), теоретичних знань щодо юридичного підходу, сучасних методів правознавства, набуття вміння вибору та застосування загальнонаукових, спеціально-наукових методів правових досліджень.

Міждисциплінарні зв'язки курсу становлять належні знання аспірантів з філософії, історії науки, соціології та теорії права.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ, МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ І ФОРМИ ОЦІНЮВАННЯ

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
<p><u>Оволодіння знаннями щодо:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • предмету, змісту і специфіки навчальної дисципліни, що вивчається; • історії виникнення та основні етапи розвитку науки; • поняття, предмету, компонентів і рівнів методології правознавства, змісту і особливості основних категорій та принципів методології правознавства, а також - її співвідношення з філософією та теорією права. • суті, особливостей та еволюції, що використовуються у правознавстві; <p><u>Набуття інтелектуальної здатності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • застосовувати основні положення методології правознавства, загальнонаукові та спеціально-наукові методи у власному дослідженні проблем сучасного права і вміти робити на їх основі науково обґрунтовані правові висновки і узагальнення; 	<p>Методи викладання і навчання спрямовані на досягнення максимальної інтелектуальної взаємодії між аспірантами, аспірантами і викладачем. Вони полягають у освоєнні існуючих досягнень правової науки щодо онтології і гносеології права, розуміння його зв'язків з державою, володіння характеристикою соціальної, правової держави, знання її правової системи, змісту верховенства права, сутності основних загальнонаукових та спеціально-наукових методів дослідження, а також у використанні ситуаційних досліджень, сприянні індивідуальній дослідницькій роботі аспірантів, обговоренні на проблемних заняттях сучасного стану методології правознавства з критичним переосмисленням існуючих у правовій науці підходів до дослідження правових явищ в цілому та власного аспірантського дисертаційного дослідження зокрема.</p>	<p>Оцінювання рівня знань сучасної методології, рівня аргументації власного дисертаційного дослідження кожного аспіранта та обґрунтованості вибору оптимального набору відповідних методів здійснюється за 100-бальною шкалою, яка переводиться в шкалу Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FX, F), як, в свою чергу, ґрунтується на рейтингу аспірантів.</p>

ЗМІСТ КУРСУ

Вступне слово

Структура навчальної дисципліни орієнтована на засвоєння філософських основ методології правознавства (онтології і гносеології), теоретичних знань щодо юридичного підходу, сучасних методів правознавства, набуття вміння вибору та застосування загальнонаукових, спеціально-наукових методів правових досліджень. Міждисциплінарні зв'язки курсу становлять належні знання аспірантів з філософії, історії науки, соціології та теорії права. Передумовами вивчення дисципліни «Методологія наукових досліджень: сучасні підходи та тенденції розвитку» є наявність базових знань з предметів «Теорія права та держави» і «Філософія права», які формують систему знань про генезу, поняття права, його сутність, дають розуміння основних концепцій праворозуміння, розкривають основні пізнавально-евристичні підходи. На цій основі в курсі “Методологія наукових досліджень: сучасні підходи та тенденції розвитку” стає можливим поглиблений аналіз основних підходів до розуміння поняття методології, її компонентів та рівнів (світоглядне вчення, концептуальні підходи, методи дослідження).

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

ТЕМА 1. МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА (2 г.)

Вступ. Роль методу в природі, суспільстві, науці і правознавстві.

1. Поняття та структура науки, класифікація наук.
2. Основні риси і закономірності розвитку наук.
3. Загальна характеристика методології науки та її сучасні проблеми.

ТЕМА 2. ПОНЯТТЯ, ПРЕДМЕТ, КОМПОНЕНТИ (СТРУКТУРА) ТА РІВНІ МЕТОДОЛОГІЇ ПРАВОЗНАВСТВА. (2 г.)

1. Поняття і предмет правової методології.
2. Компоненти (структура) методології правознавства
3. Рівні методології правознавства.
4. Класифікація методів правничої науки.
5. Стиль науково-правового мислення.

ТЕМА 3. СВІТОГЛЯДНИЙ РІВЕНЬ МЕТОДОЛОГІЇ ПРАВОЗНАВСТВА 2г.)

1. Світоглядні основи праворозуміння. Значення розуміння права для юридичної науки та практики.
2. Основні підходи до розуміння права: природно-правовий, історичний, соціологічний.

ТЕМА 4. ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ РІВЕНЬ МЕТОДОЛОГІЇ ПРАВОЗНАВСТВА (4г.)

1. Загальна характеристика загальнонаукових методів правових досліджень.
2. Особливості застосування загальнонаукових методів правових досліджень: аксіологічного, антропологічного, аналітичного, системного (системно-структурного), функціонального, інституційного, статистичного, гіпотез, феноменологічного, порівняльно-історичного, формально-логічного, герменевтичного, поведінкового (біхевіористичного), загальносоціологічного, конкретно соціологічного, аксіоматичного, синергетичного.

ТЕМА 5. СПЕЦІАЛЬНО-НАУКОВИЙ РІВЕНЬ МЕТОДОЛОГІЇ ПРАВОЗНАВСТВА (6 г.)

1. Загальна характеристика спеціально-наукових методів правових досліджень.
2. Особливості застосування спеціально-наукових методів правових досліджень: формально-юридичного (формально-юридичного підходу), порівняльного правознавства, інтерпретацій, правового моделювання, правового експерименту.

ТЕМА 6. ПРАВОВІ ПОНЯТТЯ (2 г.)

1. Розуміння понять у правознавстві. Зміст і обсяг правових понять. Визначення правових понять. Правові поняття як складова правових досліджень. Особливості правових понять та їх діалектичне і формально-логічне тлумачення.
2. Правові поняття і поняття у праві (законодавчі поняття). Шляхи формування та зміни правових понять.

ТЕМА 7. МЕТОДОЛОГІЯ (МЕТОДИКА) ПРАВОТВОРЧОСТІ (2 г.)

1. Принципи правотворчості.
2. Методологія (методика) підготовки проектів нормативних актів.
3. Експертиза проектів нормативних актів і законодавства. Види експертиз.

ТЕМА 8. МЕТОДОЛОГІЯ (МЕТОДИКА) ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ (2 г.)

1. Функція пошуку справедливості.
2. Тлумачення законів. Критерії тлумачення. Принципи права. Правові поняття.
3. Дієвість і легітимність добудови права.

ТЕМА 9. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ПРАВОЗНАВСТВА (2 г.)

1. Наукознавчі підходи (форма поєднання типів наукового методологічного знання: інструментального, теоретико-концептуального і світоглядного) – складова методології правознавства.
2. Сучасні тенденції у методології правознавства.

ТЕМА 10. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (2 г.)

1. Дисертаційне дослідження як вид наукового дослідження.
2. Вибір методології наукового пошуку у дисертаційному дослідженні.
3. Етапи виконання дисертаційної роботи.
4. Методика оформлення наукової роботи.

ПЛАНИ ПРОВЕДЕННЯ ГРУПОВИХ ЗАНЯТЬ

Мета і завдання самостійної роботи: Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш широкого та поглибленого опанування тематики курсу з використанням матеріалів періодичних видань, наукових праць, монографій з окремих питань і тем курсу.

Важливою складовою самостійної роботи аспірантів є виконання індивідуальних робіт.

Виконання індивідуальних робіт має на меті: закріплення знань теоретичного курсу та їх самоконтроль; напрацювання вмінь і навичок самостійного дослідження наукових і нормативних джерел, їх аналізу та формування і формулювання власних висновків; презентація набутих знань, умінь і навичок.

Зміст самостійної роботи: Самостійна робота аспіранта полягає в досконалому опануванні змісту Програми курсу, виконання завдань для самостійної роботи шляхом опрацювання рекомендованих літературних джерел та самостійного пошуку нових джерел інформації за темами курсу, самоконтролю набутих знань та підготовки індивідуальних творчих завдань.

Семінар № 1 на тему: Методологія науки та методологія правознавства: загальнотеоретичні питання (4 год.)

План семінару:

1. Поняття та структура науки, класифікація наук.
2. Загальна характеристика методології науки та її сучасні проблеми.
3. Поняття і предмет правничої методології.
4. Компоненти (тип наукового мислення, парадигма, теорії, основні поняття) і рівні методології правознавства (світоглядний, загальнонауковий, спеціально-науковий, рівень процедур і методик).
5. Класифікація методів правничої науки.
6. Стиль науково-правничого мислення.

Практичні завдання до семінару:

Проаналізуйте і дайте оцінку з точки зору єдності методологічних підходів (враховуючи окремі думки суддів Конституційного Суду України):

1. Рішенню Конституційного Суду України №1-3/2007 від 18 червня 2007 року № 4-рп/2007 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 36, пунктів 20, 33, 49, 50 статті 71, статей 97, 98, 104, 105 Закону України "Про Державний бюджет України на 2007 рік" (справа про гарантії незалежності суддів).
2. Рішенню Конституційного Суду України №1-37/2008 від 27 листопада 2008 року № 26-рп/2008 у справі за конституційним поданням Кабінету Міністрів України про офіційне тлумачення положення частини другої статті 95 Конституції України та словосполучення "збалансованість бюджету", використаного в частині третій цієї статті (справа про збалансованість бюджету).
3. Рішенню Конституційного Суду України №1-42/2011 від 26 грудня 2011 року №20-рп/2011 щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2011 рік".
4. Рішенню Конституційного Суду України №1-11/2012 від 25 січня 2012 року № 3-рп/2012 за конституційним поданням правління Пенсійного фонду України щодо офіційного тлумачення положень статті 1, частин першої, другої, третьої статті 95, частини другої статті 96, пунктів 2, 3, 6 статті 116, частини другої статті 124, частини першої статті 129 Конституції України, пункту 5 частини першої статті 4 Бюджетного кодексу України, пункту 2 частини першої статті 9 Кодексу адміністративного судочинства України в системному зв'язку з окремими положеннями Конституції України.

Залучіть до аналізу Загальну декларацію прав людини 1948 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, рішення ЄСПЛ від 9 жовтня 1979 року у справі „Ейрі проти Ірландії“ та інші необхідні документи.

Семінар №2 на тему: «Світоглядні основи праворозуміння.» (4 год.)

План семінару:

1. Характеристика сучасних наукових підходів до розуміння права.
2. Світоглядні основи праворозуміння: раціоналізм, позитивізм (емпіріокритицизм, неопозитивізм, постпозитивізм, нормативізм), аксіологія, феноменологія, антропологізм, комунікативно-дискурсивний підхід.
3. Наукова проблема, науковий факт, наукова теорія, правові поняття у правознавстві.

Практичні завдання до семінару:

Проаналізуйте і дайте оцінку з точки зору підходів до праворозуміння

1. Рішенню Конституційного Суду України № 1-6/99 № 10-рп/99 vd991214 vn10-рп/99 у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України з урахуванням окремої думки судді Мироненка О.М.
2. Рішенню Конституційного Суду № 1-27/2010 6 жовтня 2010 року № 21-рп/2010 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень законів України "Про засади запобігання та протидії корупції", "Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення" (справа про корупційні правопорушення та введення в дію антикорупційних законів) з урахуванням окремої думки судді Шишкіна В.І.
3. Рішенню Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) Справа №1-33/2004 від 2 листопада 2004 року №15-рп/2004.

Семінар №3 на тему: «Загальнонаукові методи пізнання права і соціально-правових явищ» (4 год.)

План семінару:

Загальна характеристика загальнонаукових методів правових досліджень: аксіологічного, антропологічного, аналітичного, методу гіпотез, феноменологічного, порівняльно-історичного, формально-логічного, герменевтичного, загальносоціологічного методу, конкретно-соціологічного методу, методу аналізу і синтезу.

Практичні завдання до семінару:

Вкажіть які методи можуть бути використані при дослідженні правової системи України чи її окремих аспектів і які результати можуть бути отримані за допомогою використання того чи іншого методу.

Дослідіть поняття особи (рос. личность, лат. persona, англ. person) як законодавчої дефініції, а також співвідношення понять «особа», «людина», «персона», «персонаж», «кожен», «істота», «усі», «індивідум», «громадянин» **за допомогою відомих вам методів правових досліджень.** Які із цих понять мають юридичне значення, а які – ні? Які з них мають правовий статус? Якщо так, то в чому відмінність їх статусів?

Семінар №4 на тему: «Спеціально-наукові методи пізнання права і соціально-правових явищ» (6 год.)

План семінару:

Характеристика спеціально-наукових методів правових досліджень: інституційний, порівняльно-правовий, формально-юридичний (юридичний підхід), системно-структурний, функціональний, статистичний, моделювання, правового експерименту.

Практичні завдання до семінару:

Проаналізуйте справу про втрачену Конституцію та надайте рекомендації щодо вирішення правової ситуації, що склалася.

Дослідіть поняття складу правопорушення за допомогою відомих вам методів дослідження.

Розтлумачте частину п'яту статті 94 Конституції України щодо самої Конституції України. Використайте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) № 4-зп від 3 жовтня 1997 року по Справі № 18/183-97.

Розтлумачте положення "на наступній черговій сесії Верховної Ради України", яке міститься в статті 155 Конституції України. Використайте Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо офіційного тлумачення положення "на наступній черговій сесії Верховної Ради України", яке міститься у статті 155 Конституції України від 15 березня 2016 року № 1-рп/2016 по Справі № 1-21/2016 та окремі думки суддів Конституційного Суду України по даній справі.

Семінар №5 на тему: «Методологія (методика) правотворчості» (2 г.)

1. Принципи правотворчості.
2. Методологія (методика) підготовки проектів нормативних актів.
3. Експертиза проектів нормативних актів і законодавства. Види експертиз.

Практичні завдання до семінару: Здійсніть офіційне тлумачення положення частини третьої статті 103 Конституції України, згідно з яким одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд. Дайте правову оцінку Рішенню № 22-рп/2003 у справі № 1-46/2003 за конституційними поданнями 53 і 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 103 Конституції України (справа щодо строків перебування на посту Президента України) та окремі думки Суддів Конституційного Суду України.

Семінар №6 на тему: «Методологія правозастосування» (2 г.)

1. Функція пошуку справедливості.
2. Тлумачення законів. Критерії тлумачення. Принципи права. Правові поняття.
3. Дієвість і легітимність добудови права.

Практичні завдання до семінару:

Проаналізуйте викладені справи і дайте власну правову оцінку.

Справа гр. Мережко.
Справа про моральну шкоду для бабусі.
Про тлумачення положень закону України «про виконання рішень та застосування практики європейського суду з прав людини».
Справа про втечу Президента.

Семінар-Колоквіум №7 на тему: «Сучасні методологічні проблеми правознавства» (2 год.)

Питання для обговорення:

1. Роль світоглядних ідей у праворозумінні.
2. Аксиологічний метод у правознавстві.
3. Догматичний метод у правознавстві.

Семінар №8 на тему: Підсумкова контрольна робота по всіх темах. (2 год.)

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ

Підготовка мультимедійної презентації доповідей на семінарах.

Підготовка доповіді (реферату) з питання застосування методів дослідження по темі наукової роботи.

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

Рівень поточних знань аспірантів оцінюється відповідно до методики рейтингової оцінки. Сутність методики полягає у визначенні поточного рейтингу аспіранта, що розраховується як сума балів за всіма видами занять і практичних завдань та результатами самостійної роботи і нараховується протягом семестру.

Критеріями оцінювання знань, умінь і навичок аспіранта є:

- відповідність виступу (доповіді, презентації) заявленій (запланованій) темі (питанню)
- повнота розкриття теми (питання)
- аргументованість викладених (презентованих) знань, умінь, навичок
- здатність до самостійних висновків і формулювань власної думки
- рівень володіння науковою термінологією, усною та/або письмовою мовою

Види робіт	Їх кількість	Бали за роботу (max.)	Разом за триместр (max.)
1. Робота на практичному занятті	13	50	50
2. Самостійна робота на тему дисертаційного дослідження:	1	10	10
3. Іспит	1	40	40
Разом :			100

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності аспіранта за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Доповідь (презентація)	22	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, з максимальним використанням рекомендованої літератури. Доповідь структурована, логічна, послідовна; містить елементи проблемного підходу. Доповідач демонструє володіння матеріалом і здатність відповісти на запитання аудиторії.
	10-21	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без дотримання тих чи тих вимог, викладених вище.
	1-9	Доповідь підготовлена із запізненням та/або містить прогалини та помилкові твердження. Доповідач не демонструє належної підготовки та/або не готовий відповідати на змістовні запитання.
Участь в обговоренні доповідей	5	Аспірант бере участь у конференції як дискусант.
	1-4	Аспірант задає змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії.
Письмова робота	40	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє належний рівень знань і розуміння теми, знайомство із основними тенденціями у розвитку сучасної університетської філософії, виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість. Роботу оформлено відповідно до вимог.
	20-39	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність із основними тенденціями у розвитку сучасної університетської філософії. Виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні фактографічні неточності чи мовно-стилістичні недоліки. Окремих частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-19	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Робота містить фактографічні неточності та/або необґрунтовані судження. Текст вирізняється значними мовно-стилістичними недоліками.
	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін

	або містить плагіат.
--	----------------------

КРИТЕРІЇ СКЛАДАННЯ ІСПИТУ

Кожне завдання для проведення ІСПИТУ є однакової складності: 1) два теоретичних питання з переліку екзаменаційних питань

Іспитовий контроль розрахований на письмову підготовку відповідей аспірантом протягом двох академічних годин (1 пари).

Критерії оцінки підсумкових знань, умінь та навичок при складанні іспиту наведені в таблиці :

<i>Характеристика відповіді по варіанту</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
<i>Зміст 2-х теоретичних питань розкрито повністю і в розгорнутому вигляді</i>	40

За результатами роботи аспіранта протягом семестру (триместру) якість підсумкових знань, умінь і навичок оцінюється за рейтинговою системою та трансформується в національну шкалу та шкалу ECTS

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	Відмінно	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	Добре		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	Задовільно		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	Незадовільно	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов'язковим повторним курсом)

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до екзамену) складає 30 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 29 балів) аспірант зобов'язаний повторно вивчити дисципліну. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії аспірант може обрати повторне вивчення дисципліни.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам «Положення про Академічну добросесність здобувачів освіти у НаУКМА» (затверджене наказом № 112 від 07.03.2018 року)

https://www.ukma.edu.ua/index.php/about-us/sogodennya/dokumenty-naukma/cat_view/1-dokumenty-naukma/12-normatyvna-baza-naukma/6-systema-zabezpechennia-iaкости-osvitnoi-diialnosti-ta-iaкости-vyshchoi-osvity/71-normatyvni-dokumenty

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Антологія української юридичної думки. Т.1.- Т.8., К.: Юридична думка, 2002 -2004.
2. Артикуца Н.В. Мова права і юридична термінологія. – К: Стилос, 2004. – 277 с.
3. Берман Г.Д. Западная традиция права: эпоха формирования. - М., 1998.
4. Бехруз Х. Порівняльне правознавство : підручник / Х. Бехруз. – Одеса : Фенікс, 2009. – 464 с.
5. Европейское право – М., 2000.
6. Жеребкин В.Е. Логический анализ понятий права. - К., 1976.
7. Жоль К.К. Философия и социология права. - К.,2000.
8. Заєць А.П. Правова держава в контексті новітнього українського досвіду. – К: Парламентське видавництво, 1999. – 248 с.
9. Карбонье Ж. Юридическая социология /пер. с франц.- М.: Прогресс,1986. – 352 с.
10. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку//Психологія і суспільство. – 2015, №4. – С. 33 – 46.
11. Керимов Д. А. Методологія права: предмет, функции, проблемы философии права. - 6-е изд. - М., 2011. - 521 с.
12. Козюбра М.І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості // Право України. – 2014. – Вип. 1.
13. Козюбра М.І. Методологія права: концептуальні підходи. Проблеми методології сучасного правознавства. - К., 1996.
14. Костицький М.В. Позитивізм як методологія юриспруденції// Філософські та методологічні проблеми права, № 2, 2014. с. 16-35.
15. Костюк В.Н. Методологія наукового дослідження. - К.,1976.
16. Кун Т. Структура научных революций /пер. с англ. - М.,1977.
17. Лапаева В.В. Конкретно-социологические исследования в праве.-М.,1987.
18. Методологія в праві : монографія / [І.Безклубий, І. Гриценко, М. Козюбра та ін.]; за заг.ред. І.Безклубого. – К.: Грамота, 2017. – 658 с.
19. [Методологія сучасної юридичної науки: загально- та спеціально-правові проблеми](#)//Право України. – 2014. – Випуск 1.
- Научное знание: логика, понятие, структура. - Новосибирск, 1987
20. Неновски Н. Право и ценности. - М.,1987.
21. Нерсесянц В.С. Философия права. - М.,1997.
22. Нерсесянц В.С. Юриспруденция. Введение в курс общей теории права и государства.- М.,1998.
23. Петров Ю.А. Методологические вопросы анализа научного знания.-М.,1977.
24. Пископель А. А. Научная концепция: структура, генезис. - М.,1999.

25. Рабінович П.М. Методологія вітчизняного загальнотеоретичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції // Право України. – 2014. – вип. 1.
26. Ришелюк А.М. Законотворчість в Україні: Навчальний посібник. – К.: Інститут Верховної Ради України, 2015. – 334 с.
27. Рузавин Г.И. Методология научного исследования. - М., 1999.
28. Рулан Норбер. Юридическая антропология. Пер. с франц. Отв. ред. В.С. Нерсесянц - М. : НОРМА, 1999. – 310 с.
29. Савчук С. Юридична соціологія: предмет та місце в юридичних науках.- Чернівці: Рута,2003 .-240с.
30. Сердюк О.В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. – Харків Яшма, 2007. – 320 с.
31. Спенсер Г. Синтетическая философия: Пер. с англ. - К., 1997.
32. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір. - Х., 2011. - 552 с.
33. Циппеліус Р. Юридична методологія. - К.: Реферат, 2004. – 176 с.
34. Циппеліус Р. Методика правозастосування. – К.: Юстиніан, 2016. – 192 с.

Рекомендовані електронні ресурси

<http://kulturamovy.univ.kiev.ua>

<http://www.mova.info/Page.aspx?11=202>

<http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/a>

<https://ukr-mova.in.ua>

Програма дисципліни затверджена на засіданні кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права, протокол від 09.09.2019, №1